

Алексєєнко-Лемовська Людмила Владиславівна

кандидат педагогічних наук, доцент

начальник Центру забезпечення якості освіти

Міжнародний Європейський Університет (м. Київ), Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті управлінська діяльність розглядається як самостійний вид професійної діяльності сучасного педагога дошкільної освіти. Визначено поняття та ознаки управлінської компетентності. Сформульовано мету і функції управлінської компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, виокремлено її основні компоненти.*

***Ключові слова:** управлінська компетентність, педагогічна діяльність, тенденції розвитку дошкільної освіти.*

Освітній процес у закладі дошкільної освіти являє собою керовану динамічну систему, що складається з взаємопов'язаних елементів, які забезпечують цілеспрямовану, поетапну і планомірну діяльність педагога по організації освітньої взаємодії, досягнення освітніх цілей-результатів.

Успіх діяльності освітніх закладів, зокрема дошкільних, залежить від рівня фахової компетентності та професійної майстерності педагогічного колективу. Необхідність розвитку управлінської компетентності вихователів закладів дошкільної освіти зумовлена новими тенденціями в інформаційному суспільстві, пов'язаними з накопиченням наукових знань та необхідністю пошуку ефективних механізмів їх передачі та використання. Змінюються цільові установки і відповідно відбуваються зміни в освітніх системах і методи керування ними.

Відносини управління відрізняються динамічністю, тому безліч проблемних ситуацій, що виникають при цьому в освітніх установах, можуть бути вирішено тільки кваліфікованими спеціалістами.

Удосконалення вищої педагогічної школи України вимагає відповідних змін у системі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. В умовах модернізації освіти перехід від теорії до практики вимагає від педагогічних працівників готовності до організації, окрім педагогічної, методичної, також управлінської роботи.

Вивченню питань організації навчального процесу у закладах вищої освіти, визначенню найбільш ефективних шляхів підготовки майбутнього фахівця, зокрема, системи дошкільної освіти присвячено праці Л. Артемової, І. Беха, О. Глузмана, С. Гончаренка, І. Зязюна, Н. Михайленко, Л. Поздняк, В. Сластьоніна.

Ключова ідея дослідження полягає у застосуванні системного, середовищного й компетентнісного підходів до розроблення і впровадження моделі та методики розвитку управлінської компетентності вихователів закладів дошкільної освіти.

Реалізація у дослідженні системного підходу забезпечує системне світорозуміння, прагнення до цілісного осягнення досліджуваного феномена. При запровадженні системного підходу компоненти, відносно самостійні, розглядаються вже не ізольовано, а у взаємозв'язку та русі, явища життя - як система, яка має свої закони функціонування та особливу будову.

Середовищний підхід є теоретико-методологічною основою педагогічної діяльності, передбачає створення спеціального середовища управління процесом розвитку суб'єктів педагогічного процесу, забезпечує проходження таких базових процедур: середовищстворення, наповнення ніш, інверсія середовища, спрямована на відновлення розуміння середовища. Система дій із середовищем повинна перетворювати його на засіб комплексного цілеспрямованого впливу на особистість. Середовище розкриває ті чи інші можливості для розвитку особистості педагога, надає можливості співбуттєвого статусу: спів-спілкуватися, співдружності з іншими людьми, співпраці з ними, суперництва, співпереживання.

У дослідженнях професійної педагогічної освіти відображена різноманітність видів професійної компетентності майбутнього вихователя

закладу дошкільної освіти, визначена сутність професійної компетентності вихователів. Сукупність видів професійної компетентності педагога в сучасний період постійно поповнюється. Джерелом для цього виступають особливості професійної підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти (В. Введенський, І. Зимня, Н. Кузьміна, Л. Хоружа).

Розвиток управлінської компетентності вихователів закладів дошкільної освіти з позицій компетентнісного підходу розглядається як процес формування та запровадження теоретичних знань, практичних умінь і способів організації педагогічної діяльності та досвіду емоційно-ціннісного ставлення до суб'єктів, відповідає запитам сучасності та вимогам суспільства до особистості вихователя.

Одним із ключових завдань підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є формування у студентів управлінської компетентності як необхідної умови їх професійної перспективності та стабільності, прогностичної орієнтації в широкому арсеналі інноваційного руху, наукових розроблень і авторських шкіл системи дошкільної освіти, що забезпечують її якісну організацію та результативність.

Сучасний керівник закладу дошкільної освіти є менеджером освітнього процесу. Він завжди виступає як суб'єкт або об'єкт управління. Формування управлінської компетентності студентів закладів вищої освіти обумовлена зміненими вимогами до системи підготовки нового типу фахівців, найбільш адаптованих до умов модернізації сфери освітніх послуг.

В. Андрущенко управлінську компетентність вбачає в знаннях про організаційну структуру закладу освіти, уміннях користуватися нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність закладу, вміннях формувати стратегічні плани і концепції та оперативно приймати рішення тощо [1].

Управлінська компетентність керівника як складова частина системи професійної компетентності розглянута В. Бондарем. У зміст управлінської компетентності науковцем включено сукупність знань, умінь і здатності виконувати управлінські функції [2].

Компетентність, як зазначає О. Глузман, охоплює не тільки когнітивну та операціонально-технологічну складові, а й мотиваційну, етичну, соціальну,

поведінкову, містить результати навчання, систему ціннісних орієнтацій, тому компетентності формуються не тільки під час навчання, а й під впливом родини, друзів, роботи, політики, релігії тощо [3].

Управлінська компетентність, за визначенням Н. Мурованої, є здатністю планувати, організовувати й контролювати навчально-виховний процес і власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату: конкретизувати цілі навчання й виховання; визначати способи поетапної реалізації цілей навчання й виховання; оцінювати рівень навчальних досягнень учнів з усіх видів діяльності; використовувати різні види і методи контролю; керувати фронтальною, груповою та індивідуальною роботою на заняттях; організовувати самостійну роботу; визначати педагогічні задачі відповідно до предмета [4].

Управлінська компетентність керівника дошкільного навчального закладу у дослідженнях Р. Шаповала є інтегрованим особистісним утворенням педагога, що відображає єдність його теоретичної та практичної готовності до ефективного здійснення різноманітних управлінських функцій (інформаційно-аналітичної, мотиваційно-цільової, планово-прогностичної, організаційної, контрольної-регулятивної та ін.) [5].

Запропонована прогностична компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти базується на структурі особистості К. Платонова і включає такі блоки, як: досвід (знання, вміння, навички), особистісні якості, спрямованість особистості, рефлексія.

Аналіз сучасної наукової та методичної літератури показав, що в даний час представляється можливим виділення управлінської діяльності як самостійного виду професійної діяльності сучасного вихователя. Його метою є здійснення оптимального управління процесом навчання при максимальному розкритті, і розвитку творчих можливостей та здібностей кожного учасника освітнього процесу.

Управлінську компетентність вихователя закладу дошкільної освіти можна представити як інтегральну багаторівневу професійно значущу характеристику особистості та діяльності педагога, що базується на

результативному професійному досвіду; відображає системний рівень функціонування управлінських, методологічних, методичних і дослідницьких знань, умінь, досвіду, мотивації, здібностей і готовності до творчої самореалізації в науково-методичній і педагогічній діяльності в цілому, передбачає оптимальне поєднання методів професійної педагогічної діяльності [6].

Основними ознаками розвитку управлінської компетентності педагога є його здатність забезпечувати в освітньому процесі ціннісне цілепокладання, випереджаюче планування, прогнозування результатів діяльності, корпоративне прийняття рішень і рефлексія управлінської діяльності.

Головні функції управлінської діяльності педагога закладу дошкільної освіти: інформаційно-аналітична; мотиваційно-цільова; планово-прогностична; організаційно-виконавча, регулятивно-корекційна.

Вивчення стану та ключових понять вищезначеної проблеми дозволило сформулювати управлінську компетентність педагога як інтегративну сукупність професійно-особистісних здібностей і операційно-технологічних характеристик управлінських умінь, які забезпечують прийняття управлінських рішень.

На основі системного, середовищного та компетентнісного підходів у сучасній науці визначаються основні компоненти управлінської компетентності: когнітивна складова - система знань про управління як провідну діяльність професіонала; про педагогічне експериментування; про засоби та форми професійного самовдосконалення, узагальнення та трансляцію досвіду, а також самопрезентації; операційно-технологічна - вміння здійснювати педагогічний аналіз ресурсів; вміння проектувати цілі для учасників освітнього процесу в управлінських формулюваннях; вміння планувати освітній процес від кінцевої мети; вміння планувати його, організувати, проводити та аналізувати; здатність до постійного професійного вдосконалення; володіння прийомами аналізу та узагальнення власного досвіду через презентації, виступи, наукові статті; вміння вибрати необхідні напрями та форми діяльності для професійного зростання; особистісна,

позиційно-ціннісна - усвідомлення значення управління як провідної діяльності людини, що спирається на його свідомий вибір, прагнення педагога дошкільного навчального закладу свідомо здійснити вибір інновацій для власної професійної діяльності, бажання реалізовувати власний творчий потенціал, розробляючи та запроваджуючи новітні технології, курси; прагнення сформувати в учасників освітнього процесу розуміння управління власною діяльністю як єдності свободи вибору і прийняття відповідальності за свій вибір, реалізації своїх можливостей на максимальному рівні, можливості вносити свій гідний внесок у загальну справу системи освіти; прагнення керівника закладу дошкільної освіти ділитися професійними знахідками і представляти власні досягнення для використання їх колегами; усвідомлення педагогом значення цих умінь для власного професійного зростання.

Управлінська компетентність педагога являє собою систему внутрішніх та зовнішніх ресурсів, необхідних для організації ефективного керівництва учасниками освітнього процесу у відповідності з усіма складовими його діяльності (цілями, принципами, змістом, технологіями тощо).

Успішне впровадження заявлених умов може бути здійснено в рамках поетапної реалізації.

Так, на першому етапі передбачається модернізація освітнього процесу (зміст і організація), що включає розробку нових освітніх форм, програм і стандартів, впровадження нових освітніх технологій та систем підтримки навчання, розвиток міжнародного співробітництва в системі професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти.

Розробка навчально-методичного забезпечення освітнього процесу вихователів закладів дошкільної освіти включає навчально-методичні комплекси основних і додаткових освітніх програм в рамках пріоритетних науково-освітніх напрямків концепції стратегічного розвитку дошкільної освіти, відкриття освітніх програм гуманітарного профілю з актуальних напрямів на основі аналізу значущих тенденцій на ринку праці, відповідно до пріоритетних напрямів модернізації економіки і стратегічними напрямками розвитку дошкільної освіти на державному рівні.

Завдання: формування елементів нової освітньої культури, заснованої на ефективному використанні інформаційно-методичного ресурсу для розвитку практико-орієнтованих і міждисциплінарних форм навчання, включаючи створення та апробацію організаційного та навчально-методичного забезпечення освітніх програм за напрямками підготовки, які передбачають збільшення науково-дослідної роботи та практичної діяльності у взаємодії з організаціями системи дошкільної освіти різних рівнів; розробка, модернізація та впровадження навчально-методичних комплексів дисциплін за програмами фундаментальної та професійно орієнтованої фахової підготовки на основі результатів науково-дослідної діяльності, спрямованих на стале функціонування інноваційної системи неперервної професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти; розвиток системи моніторингу потреб цільових груп споживачів на ринку освітніх послуг; розробка постійно діючого механізму, що забезпечує приведення змісту та структури освітніх програм у відповідність до потреб ринку праці та прогнозами його розвитку.

На другому етапі передбачається модернізація науково-дослідного процесу та інноваційної діяльності (зміст і організація), що передбачає створення точок генерації досліджень міжнародного рівня та експертного супроводу, розвиток інноваційної діяльності та міжнародного наукового співробітництва.

Проведення науково-дослідницької діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти включає проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, інноваційних розробок, що забезпечують модернізацію дошкільної освіти, з метою вирішення комплексних проблем.

Завдання: проведення комплексу наукових досліджень і практико-орієнтованих розробок з напрямку «Дошкільна освіта»; проведення комплексу наукових досліджень і практико-орієнтованих розробок з напрямків «Управління в системі дошкільної освіти» та «Проектування та методичний супровід освітнього процесу в закладі дошкільної освіти».

Третій етап передбачає розвиток кадрового потенціалу, що включає проведення заходів щодо підвищення кваліфікації управлінських і

педагогічних кадрів системи дошкільної освіти з метою формування установок і компетенцій управлінських і педагогічних кадрів системи дошкільної освіти в умовах соціально-економічного та соціокультурного розвитку.

Завдання: інтенсивне підвищення кваліфікації управлінських і педагогічних кадрів системи дошкільної освіти, що забезпечує їх інтеграцію в освітній простір держави та консультативну підтримку процесу переходу до освітніх стандартів і програм; розробка нових пріоритетів освітньої політики, умов управління та організації закладів дошкільної освіти, нормативно-правової бази; умов організації; стандартів, програм дисциплін, навчально-методичних матеріалів.

Організація та проведення конкурсів в освітній та науково-дослідницької діяльності для майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти окреслює комплексну програму конкурсної підтримки в освітній та науково-дослідницької діяльності.

Програма включає: організацію системи щорічних фахових конкурсів вихователів закладів дошкільної освіти у галузі наукової, методичної та інноваційної діяльності; розробку системи інформаційної та методичної підтримки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти щодо участі в конкурсах різного рівня; реалізацію творчих проектів, проведення конференцій, семінарів, заочних конкурсів, розробку методичних практикумів, що дозволяють майбутнім вихователям дистанційно знайомитися з професією.

Отже, формування методичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти відбувається в рамках поетапної реалізації програми, що базується на результативному професійному досвіді; відображатиме системний рівень функціонування методологічних, методичних і дослідницьких знань, умінь, мотивації, здібностей і готовності до творчої самореалізації в науково-методичній і педагогічній діяльності в цілому, передбачає оптимальне поєднання методів професійної педагогічної діяльності.

Список джерел:

1. Андрущенко В. П. Система управлінських компетенцій викладача: світоглядний фундамент дослідження / В. П. Андрущенко, Г. О. Нестеренко // Управлінські компетенції викладача вищої школи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (14–15 березня 2013 року). – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 10- 13.
2. Бондар В. І. Конкурентоздатність педагога як складова його професійної компетентності / В. І. Бондар Конкурентоздатність педагога як складова його професійної компетентності / В. І. Бондар / Початкова школа. – 2008. - № 7. – С. 22-23.
3. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості / Олександр Глузман // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С.51-60.
4. Мурована Н.Н. Компетентність педагога як важлива умова його професійної діяльності : монографія / Н.Н. Мурована. – Севастополь : Рибзст, 2006. – 24 с.
5. Шаповал Р. В. Формування управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу : дис... канд. наук: 13.00.04 / Шаповал Р. В.; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2009.
6. Алексеєнко-Лемовська Л. В. Розвиток управлінської компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах сучасної освіти / Л. В. Алексеєнко-Лемовська // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск LXXV. Том 2. – Херсон: ХДУ, 2017. – С.80-83